

III DE VERKONDIGING VAN MATTHEÛS

De eerstgeborene

ALLES WAT WIJ tot nu toe over „het boek van de verwekkingen van Adam, de mens” gezegd hebben, krijgt plotseling veel meer kleur en geur, wanneer wij nu de woorden van Genesis 25 : 29—34 horen (in de vertaling van Buber-Rosenzweig):

Einst sott Jaakob einen Sud.
Essaw kam vom Gefild, und er war ermattet.

Essaw sprach zu Jaakob:
Lass mich doch schlingen von dem Roten, dem Roten da, denn ich bin ermattet.

Darum ruft man ihm mit Namen Edom, Roter.

Jaakob sprach:

Verkaufe mir gleich des Tags dein Erstlingtum.

Essaw sprach:

Wohl, ich gehe an den Tod, was soll mir da Erstlingtum!

Jaakob sprach:

Schwöre mir gleich des Tags.

Er schwur ihm und verkaufte sein Erstlingtum Jaakob.

Jaakob aber gab Essaw Brot und den Linsensud,

der ass und trank und stand auf und ging davon.

Verachtet hatte Essaw das Erstlingtum.

OVER DEZE TEKST zullen wij nu enkel datgene zeggen, wat in het verband van het tot nu toe besprokene van belang is. Ofschoon bij de geboorte Esau (door zijn grotere fysieke kracht) het eerst „te voorschijn is gekomen” en pas daarna Jakob (v. 25—26), is nochtans niet hij, maar Jakob de „bekhôr”: die geheel aparte figuur in het huis des vaders, in wie „de zegen” zich concentreert, en die op *unieke* wijze de-vader-en-zijn-ganse-huis *representeert*. (Het Hebreuws heeft ter aanduiding van deze figuur het aparte woord „bekhôr”; bij de weergave van dit begrip moeten wij ons behelpen met het woord „eerst-geborene”.) Iedereen — in de eerste plaats Ja-

kob! — houdt Esau echter voor de „bekhôr”. Ook Esau zelf houdt zich voor de „bekhôr”. Daarom zegt Jakob: verkoop mij uw eerstgeboorte, en zegt daarna de verteller van Esau: hij verkocht aan Jakob zijn eerstgeboorte.

DE BIJBEL VERTELT „debhârîm”, „Wort-und-Tat-Sachen”, woorden, die daden zijn; daden, die woorden zijn; d.w.z. hij doet ons horen „was sich zwischen den im Drama der Bundesgeschichte mitspielenden Figuren ereignet in der Einheit von Wort und Tat, in den 'Tagen', auf der Bühne 'des Himmels und der Erde'.” (Wij ontleen deze formulering aan een nog niet gepubliceerde studie over de dogmatiek van Karl Barth als hermeneutiek.) Ook in deze pericoop, Gen. 25 : 29—34, hebben wij weer met deze dialogische handeling te maken. (Essaw sprach — Jaakob sprach — Essaw sprach — Jaakob sprach.)

Hóór alle woorden, die hier een rol spelen, twéé maal voorkomen (Sud, das Rote, ermattet, schwören, gleich des Tags, verkaufen); het voornaamste woord (dat hier de hoofdrol speelt) komt echter *vier* maal voor: „Erstlingtum”!

ESAU IS DOOR het langdurige „jagen” van honger en dorst „ermattet” (zie in de concordantie „'âyēph”). „Lass mich doch schlingen von dem Roten, dem Roten da, / denn ich bin *ermattet*.” Nú is voor Jakob het ijzer heet om het te smeden. Daarom horen wij twéé maal: gleich des Tags.... gleich des Tags.... „Verkauf mir gleich-des-Tags dein *Erstlingtum*.” Waar nu het verhaal der „verwekkingen” telkens mee eindigt: „en hij stierf, en hij stierf, en hij stierf” (zie ook 9 : 28—29, 11 : 10—32, 25 : 7—11, 35 : 27—29, 49 : 33, 50 : 26), enkel dat heeft Esau voor ogen, nu hij van honger en dorst „ermattet” is. Daarom zegt hij: „*zie!*, ik ga

sterven.” Het woord „hinnēh” (zie!) wordt gebruikt bij de plotselinge *confrontatie met de „Ganzheit” van een bepaalde relatieit*.

„*Wohl, ich gehe an den Tod, was soll mir da Erstlingtum!*”

„Was soll mir da....” „lāmmāh lî” is: „was soll mir” (vgl. Job 30 : 2).

Dit wordt versterkt door het woord „zeh”; „lāmmā-zeh lî”: „was soll mir da.... „bekhōrah”, „Erstlingtum”! wat heb ik er aan en wat gaat het mij aan. Maar iets dat waarde-loos voor je is, iets waar je niets aan hebt, *doe je van de hand*, je „ver-kóópt” het (gelijk ook Judas Jezus voor dertig zilverlingen van de hand doet en Hem aan *hen*, die gekomen waren om Hem te „grijpen”, overhandigt; Matth. 26 : 45—50). Geconfronteerd met de dood („zie!”) — maar dat is hij ten slotte „àl de dagen van zijn leven”; zeker *hij*, „de jager” — zegt Esau: „was soll mir da Erstlingtum!” Zó hadden echter even goed àl de „vaderen”, zo hadden ook Abraham, Izaäk en Jakob, zo had ook het ganse „huis” Israëls van geslacht tot geslacht kunnen spreken! *Wie zó spreekt, loochent* daarmede, dat „de geschiedenis” de „zin” heeft, welke „het Boek der verwekkingen” verkondigt. Wanneer „de geschiedenis” echter *niet déze zin heeft*, is zij überhaupt zin-loos. Zin-loze geschiedenis is echter geen „geschiedenis”. Esau en àlle „gōyîm” (de „gōyîm” van hoofdst. 10, die hij hier representeert; wij komen daar later op terug) weten eenvoudig niet van „geschiedenis” af, omdat ze niet weten, dat het werkelijk in al-wat-gebeurt èrgens om gáát. Daarom „verkoopt” hij aan Jakob „*sein* Erstlingtum”. Zeer aangrijpend eindigt nu de tekst met de woorden: „der ass und trank und stand auf und *ging* davon. (Hij, die gezegd had: „Wohl, *ich gehe*.... an den Tod”! „'ānōkhî hólēkh lāmūth”.... „wayyēlēkh”) / Verachtet hatte Essaw *das* Erstlingtum”.

DE BEDOELING van de tekst wordt ons vooral duidelijk, wanneer wij letten op de verkeerde weergave van vers 34b in vele vertalingen. In plaats van „Verachtet hatte Essau *das* Erstlingtum” (hab bekhōrah) heeft bijvoorbeeld Luther „Also verachtet Esau *seine* Erstgeburt.” (Zo ook alle Engelse vertalingen, Obbink, Menge, en reeds enkele handschriften van de LXX „ta proototokia *autou*”). Eerst zegt Esau: „was soll mir da Erstlingtum!”; en dan dóet hij wat hij zegt (zo is het in de Bijbel altijd!) hij verkoopt „*sein* Erstlingtum”. Door zo te doen-wat-hij-spreekt veracht hij echter „*das* Erstlingtum”.

VOLGENS DE verkondiging van het *Bók* Genesis [(R)edactor = (R)abbēnū, onze leraar, zegt Franz Rosenzweig] heeft Esau om zo te zeggen in het leerhuis, in de catechisatiekamer *TORA* moeten „leren” (d.w.z. „de geschiedenis”, de weg Gods moeten leren; en als navolger de weg Gods méé leren gaan, leren-léven op de aarde voor Gods aangezicht), hetgeen in dit geval wil zeggen, dat hij „het Boek van de verwekkingen van Adam, de mens”, het ganse verhaal van „tôledhōth” en „bekhōr” uit zijn hoofd heeft moeten leren, om als een die de „zin” der „geschiedenis” verstaat, tot deelname-aan-de-geschiedenis-met-zijn-ganse-hàrt in staat te zijn.

DIT ONDERRICHT heeft echter *hēm* niet kunnen „boeien” (en hier helpt geen „methodiek”). Hij vindt de hele geschiedenis van de „bekhōrah”, van het „Erstlingtum” ronduit on-zin. (Waarmede echter allerminst gezegd is, dat hij een boosaardig mens is; hij is ons eigenlijk sympathieker dan „Jakob”). Wat voor de een de dure en unveräusserliche „zin” der „geschiedenis” is, — das Erstlingtum (ISRAËL te mogen zijn in het midden van de „gōyīm”) —, dat is voor de ander eenvoudig on-zin. En wat de een hevige drijft tot intense deelname aan déze „geschiedenis” (nl. dass die Zeit des Menschen eine *befristete Zeit ist!*), precies dát — „Wohl, ich gehe an den Tod!” — doet de ander zeggen: „Was soll mir da Erstlingtum!”. (Zie hoe in de met Par. 47

K.D. III, 2) corresponderende Par. 56 (III, 4) de eerste Abschnitt („Die einmalige Gelegenheit”) eindigt met het stuk over „memento mori = memento Domini”!) Dat dit worstelen van „Jacob” om het „Erstlingtum” mede ten bate van Esau en alle „gōyīm” geschiedt, zal pas later in een ander verband besproken kunnen worden.

HET ZAL DE LEZER duidelijk geworden zijn, dat wij in het „Boek van de tôledhōth van Adam, de mens” van Gen. 5 : 1, en in het „Boek van de genesis Jezus Christus, de zoon van David, de zoon van Abraham”, niet enkel met een „geslachtsregister” te maken hebben. (De Nieuwe Vertaling heeft in Gen. 5 : 1 en Matth. 1 : 1 „geslachtsregister”; de Statenvertaling: „Boek des geslachts”.)

In het verhaal van de „tôledhōth” (de verwekkingen), zoals het Boek Genesis ons dat doet horen, klopt het hart van de „geschiedenis”, zoals de Bijbel in zijn geheel ons die „vertelt” (sippēr).

Wanneer wij in Gen. 5 : 1 de woorden „Boek van de „tôledhōth” van Adam, de mens” niet door „geslachtsregister van Adam”, maar door „*Boek van de geschiedenis* van Adam, de mens” zouden weergeven, en in Matth. 1 : 1 de woorden „Boek van de „genesis” van Jezus Christus, de zoon van David, de zoon van Abraham” niet door „Geslachtsregister van Jezus Christus”, maar door „*Boek van de geschiedenis* van Jezus Christus, de zoon van David, de zoon van Abraham”, zouden wij — ofschoon ook dit een *onjuiste* vertaling is! — toch een zeer veel *wezenlijker* aspect van de zaak-waar-het-om-gaat tot uitdrukking brengen. Door in *Israël*, in *het huis van David* ontvangen-en-geboren te worden (hóór het verhaal van „de verwekkingen” in Matth. 1 : 2—16) maakt Jezus Christus „de geschiedenis van Adam, *de mens*” tot zijn eigen geschiedenis, zodat zij nu uitsluitend *als* „de geschiedenis van *Jezus Christus*, de zoon van David, de zoon van Abraham” tegelijk „de geschiedenis van Adam, de mens” is.

NOCHTANS IS OOK deze weergave van „tôledhōth” met „ge-

schiedenis” een onjuiste vertaling. De bijbelvertaler mag nimmer bij de weergave van een in een bepaald verband functionerend bijbels begrip nu eens dit en dan weer dat woord kiezen, om dan zodoende enkel verschillende *aspecten* van de zaak, waar het in dit begrip om gaat, tot uitdrukking te brengen. Niet enkel *aspecten* van de zaak-waar-het-om-gaat behoort de bijbelvertaler tot uitdrukking te brengen — óók niet dát aspect, dat hij als exegeet als het meest wezenlijke meent te kunnen aanwijzen! —, maar de zaak zèlf, gelijk het bijbelse begrip deze in concrete plastiek voor ons uitbeeldt.

HET WOORDENBOEK van Genesius-Buhl begint het artikel over „tôledhōth” met de woorden: „*eigentlich: Zeugungen*”! en geeft dan daarna als betekenissen: 1. Geschlechter, Sprösslinge. - 2. Geschlechtsfolge, geschlechtsgeschichte, m.d. gen. des Stammvaters. (onder 2. geeft hij dan alle hierboven vermelde plaatsten uit het boek Genesis). Het is ons duidelijk geworden, dat men in een geval als dit bij het vertalen datgene tot uitdrukking moet brengen, wat het bijbelse woord „eigentlich” betekent; dat wij dus in het gehele Boek Genesis het woord „tôledhōth” door „verwekkingen” behoren weer te geven, wil de zin en het geheim ons niet ontgaan.

—F. H. BREUKELMAN

UIT DE DIEPTEN ...

Vervolg van pagina 35

DEZE DINGEN zijn uiterst actueel. En zo kan het voor de kerk niet meer vaag blijven, wat hier is bedoeld. Want wat kunnen wij ten aanzien en ten aanhore van deze prediking anders doen dan ... schuldig staan; en leren, dat onze belijdenis: „Gij hoort mijn stem” — waar en waarachtig is in de schreeuw uit het dodenrijk, bij Israël ingelijfd.

En als de christelijke gemeente vandaag belijdt: God hoort — dan wijst ze ook met de vinger naar de staat Israël, ook een teken, een teken van de waarheid van ónze belijdenis.

—J. VAN DER WIEL